

Външнополитическо измерение на войната в Афганистан в Пакистан и позицията на ген Зиа Ул Хак (1979 - 1988)

Изготвил: Александър Николаев Александров, докторант на самостоятелна подготовка

Факултетен номер: 28050

Специалност: Дипломация и Международни Отношения

Департамент: Политически Науки

Въведение

1. Общ преглед на външнополитическите отношения между Пакистан и Афганистан

- 1.1. Колониални и пост-колониални отношения
- 1.2. Линията Дуранд
- 1.3. Етническият въпрос
- 1.4. Въпроса за националната сигурност

2. Външнополитическа позиция по време на войната

- 2.1. Външнополитически отношения между Пакистан и Афганистан
 - Ролята на муджахедините
 - Ролята на Исляма
 - Етническият въпрос
 - Въпроса за националната сигурност
- 2.2. Външнополитически отношения между Пакистан и САЩ
 - Икономическа и военна помощ
- 2.3. Външнополитически отношения между Пакистан и СССР
- 2.4. Външнополитически отношения между Пакистан и другите мюсюлмански държави
 - Икономическа и военна помощ
- 2.5. Ролята на Пакистанската разузнавателна агенция

3. Последствия от войната в Афганистан

- 3.1. Вътрешно-политически последствия
- 3.2. Външно-политически последствия

Заклучение

Библиография

Без всякакво съмнение 1979 година е сред най-бурните и важни в историята на Исляма, имайки предвид Иранската революция, мирния договор между Египет и Израел, заложническата криза във Великата джамия в Саудитска Арабия, и не на последно място нахлуването на съветските войски в Афганистан. Идването на власт на генерал Зия ул Хак в Пакистан една година по-рано и неговата програма за ислямизация на страната без съмнение е повлияна от всички тези епохални събития, най-важното от които се оказва съветската инвазия в Афганистан. По принцип историята на външните отношения между Пакистан и Афганистан е относително кратка, но за сметка на това те винаги са се характеризирали и продължават да се характеризират с изключителна сложност и интензивност.

Отношенията между Пакистан и Афганистан започват през август 1947 след разделянето на Индия и създаването на независим Пакистан. Въпреки че двете държави се описват от афганистанския президент Хамид Карзай като "неразделни братя"¹, което донякъде е разбираемо и логично поради исторически, религиозни, и етно-лингвистични връзки между пушуните в двете страни, както и поради търговските и икономически връзки². Но от друга страна, още от самото начало, отношенията между Пакистан и Афганистан били негативно повлияни от редица спорни въпроси, свързани най-вече с пушунския въпрос и линията Дуранд, нарастващото влияние на Индия в Афганистан, а по-късно и с войната от 1978, която в известна степен продължава и до днес, афганистанските бежанци, талибаните и нестихващите гранични схватки³.

Основната цел на външната политика на Пакистан още от неговото осигуряване на сигурност срещу външни и вътрешни предизвикателства насочени към националната идентичност, териториална цялост и независимост. Основните стратегии и механизми за постигане на тази цел на външната политика може да са се променяли с течение на времето, но не и самата цел. Ген Зия също не изневерил на тази тенденция и съставил своята външна политика около тази максима. Като цяло по време на управлението на ген Зия пакистанската външна политика се характеризирала освен със защита на националната сигурност, и с преследване на редица други жизнено важни национални интереси като например разработване на ядрена програма, международно признаване и легитимация на режима и подобряване имиджа на самия ген Зия. Друга основна цел на външната политика била представянето на страната и особено на нейния лидер като защитник на Исляма и култивирането на близки и братски отношения с мюсюлманските държави. Въпреки воденето на про-активната външна политика обаче Пакистан нямал капацитета да поеме ролята на регионална сила. Чрез тази активност държавата се надявала, че ще подпомогне мобилизирането на международната подкрепа и ресурси за нейното вътрешно социално-икономическо развитие, което от своя страна ще допринесе за укрепване на сигурността и териториалната цялост, които си остават основните страхове на външната политика на Пакистан. С други думи страната се опитва посредством действията си в международен план да

1 <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-15154497>; <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2052894/Afghanistan-leader-Hamid-Karzai-Pakistan-war-US.html>

2 Muzhary, Fazal (October 28, 2010). "Landmark trade pact inked with Pakistan". Kabul, Afghanistan: Pajhwok Afghan News (PAN). Retrieved 2010-10-28

3 <http://tribune.com.pk/story/312794/what-does-pakistan-want-in-afghanistan-3/>

затвърди позициите си във въгрешно-политически аспект. В този смисъл нахлуването на СССР в Афганистан и последвалия военен конфликт дошли в най-подходящия момент и ген Зия се възползвал от отдалия му се шанс като се опитал посредством тази война да постигне своите външно-политически цели. В общи линии през този период Пакистан подобрил отношенията си със САЩ, Запада, арабските страни и Китай и влошил отношенията си с Афганистан, Русия и Индия.

От историческа гледна точка съвременните проблеми между Пакистан и Афганистан започват още в далечната 1893 година когато Сър Хенри Мортимър Дуранд, външен секретар на тогавашна британска Индия, създава това, което става известно като линията Дуранд, като по този начин определя границите между британска Индия и Афганистан, а по този начин разделя пушунските племена в две отделни държави. Пакистан наследява това споразумение след неговото отделяне от Индия през 1947 г., но никога не се стигнало до официално споразумение или ратификация между Исламабад и Кабул. Афганистан, както и много пушунци в Пакистан, смятат, че щом Пакистан може да бъде независим от Индия, тогава и пушунските райони в Пакистан по същия начин трябва да са независими като автономен обект наречен „Пушунистан.“ Всъщност Южен и Източен Афганистан представлява регион с население говорещо предимно пушунски език, както и намиращите се в непосредствена близост Khyber-Pakhtunkhwa, федерално администрираните племенни райони и Белуджистан. Целият този район е обитаван от пушунци, които исторически били смятани за етнически афганистанци и живеели в този район в продължение на хиляди години, поне от първо хилядолетие пр. Хр⁴.

Споразумението не наложило ограничение на свободното движение на пушунците, които били свикнали да пътуват свободно в тези райони още от древни времена. Поради тази и други причини афганистанското правителство решило да не приема официално слабо маркираната линия Дуранд като международната граница между двете държави, като твърдяло, че споразумението за линията Дуранд било вече невалидно от историческа гледна точка⁵. Този сложен въпрос продължава да е изключително чувствителен и за двете страни. Афганистанското правителство се притеснява, че ако ратифицира споразумението, то то ще раздели за постоянно 50 милиона пушунци и по този начин ще се създаде враждебна реакция в Афганистан. Пакистан смята, че този граничен спор бил решен много преди създаването на държавата през 1947, а и също както Афганистан се страхувал от евентуални размирици от страна на засегнатите племена, което в крайна сметка да окаже негативен ефект върху цялостта на държавата. Освен това през тази граница от край време минавал основния търговски път между Афганистан и Индийския субконтинент.

През 80-те години на миналия век именно граничната линия Дуранд била многократно използвана от афганистанските бежанци, опитващи се да избягат от съветските войски в Афганистан, включително голям брой муджахидински бунтовнически групи. По това време Пакистан се превърнал в една от най-големите отправни точки за обучение на повече от 250 000 муджахедински бойци, които

⁴ Nath, Samir (2002). Dictionary of Vedanta. Sarup & Sons. p. 425. ISBN 81-7890-056-4. Retrieved 2010-09-10; "Afghan and Afghanistan". Abdul Hai Habibi. alamahabibi.com. 1969. Retrieved 2010-10-24

⁵ Grare, Frédéric (2006). "Carnegie Papers - Pakistan-Afghanistan Relations in the Post-9/11 Era". carnegieendowment.org. Retrieved 2010-09-03

всеки ден пресичали границата с Афганистан, за да воюват срещу афганистанското правителство и съветските войски. Муджахедините включвали не само местни доброволци, но и араби и други мюслмани от над 40 различни ислямски държави. В допълнение много от тези чуждестранни бойци впоследствие се оженили за местни жени и решили да останат в Пакистан, като сред тях се оказали радикални мюсюлмани като членовете на Ал Кайда и Мюсюлманското братство, както и множество затворници от арабските страни⁶.

Отказвайки да признае суверенитета на Пакистан над Северозападната гранична провинция и Белуджистан, правителството на Афганистан отправяло различни претенции за тези провинции, които варират от търсене на правото на самоопределение за пушуните живеещи в Пакистан и установяване на независима държава включваща тези провинции, до внедряване на части от тези райони към територията на Афганистан. Скоро този въпрос се включил в сложната шахматна дъска на съперничество по време на Студената война. Постепенно отношенията между Пакистан и Афганистан започнали да се обтягат като дори в един момент Афганистан мобилизирал армията си, готвейки се за война. През септември 1961 се стига дотам, че Кабул и Исламабад прекъсват дипломатически отношения и Пакистан се опитва дори да затвори границата си с Афганистан.

Индия естествено одобрявала иредентистките претенции на Афганистан относно Пакистан и Съветския съюз също оказал подобна подкрепа за Афганистан като отмъщение за участието на Пакистан в подкрепяни от САЩ пактове за отбраната. Политиците в Пакистан се чувствали застрашени от възможността да се окажат по средата на подкрепен от СССР индийско-афганистански военен натиск, а дори и от открита атака срещу западните и източните му граници. Гаранцията срещу такива потенциални заплахи се очертавали като кардинала загриженост за Пакистан. Затова Пакистан бил принуден да влезне в редица споразумения за сигурност със САЩ, за което получил икономическа и военна помощ, които обаче замесили държавата в сложните взаимодействия на Студената война. Тази политика на Пакистан била оформена предимно от острото му чувство за несигурност в рамките на регионалния контекст. Проблемите на страната предимно с Индия и с Афганистан били катализатор за неистово търсене на съюзници. Освен това Пакистан страдал от чувство за изолация както в регионален план, така и в световен мащаб. Усилията за насърчаване на единство в мюсюлманския свят от този период нямали особен напредък. Освен това станало ясно, че ООН и международната общност няма да помогнат за решаването на споровете между Пакистан и Индия, особено този относно Кашмир.

Като цяло ген Зия запазил основните насоки на външната политика на своя предшественик Бхуто, които били насочени към насърчаване на силни връзки с богатите на петрол арабски държави и Иран, които предоставяли подкрепата си отоносно конфликта в Афганитан на двустранно равнище и чрез Организацията Ислямска конференция (ОИК). Били подписани нови споразумения за разширяване на търговията, насърчаване на икономическото и технологично сътрудничество, както и създаването на съвместни икономически комисии с няколко ислямски

⁶ "Reinforcing the Mujahideen: Origins of Jihadi Manpower". The Jamestown Foundation. May 9, 2006. Retrieved 2012-12-19

държави⁷. Основен проблем, пред който бил изправен Пакистан в отношенията си с мюсюлманския свят преди конфликта в Афганистан е, че той бил идентифициран в Близкия Изток като консервативен, монархически и про-американски настроен режим.

Отношенията на Пакистан със САЩ и Китай оставали устойчиви. Китай дори гарантирал пълна подкрепа на Пакистан в неговото взаимодействие с Индия и одобрил позицията на Пакистан във връзка с кризата в Афганистан. Но СССР били разтревожени от идването на власт в Пакистан на военното правителство на ген Зия. Първо, те отправили остра критика към сближаването на Пакистан със САЩ и заплашили Пакистан с тежки последствия, ако Пакистан позволи нейната територия да бъде използвана срещу Съветския съюз. Второ, те предоставили подкрепата си на Индия по въпроса за Кашмир. СССР също така подкрепил иредентистките претенции на Афганистан към пакистанската територия.

Отношенията на Пакистан с неговия противник на субконтинента Индия оставали сравнително студени. Те се характеризирали едновременно с осъществяване на положителни и отрицателни взаимодействия. Имало периоди на добра воля и относителна хармония, но те били краткотрайни. Въпреки това двете държави никога не спрели да говорят по спорните въпроси и всеки път когато имало застой в отношенията им, Пакистан или Индия вземали инициатива за съживяване на диалога. В края на 80-те години на миналия век отношенията помежду им значително се подобрили, но все пак както винаги ставало, това не траяло дълго.

Относно Афганистан режимът на Зия се насочил към политика на подобряване на отношенията на Пакистан с правителството на президента Мухамад Дауд. Основата на тази политика била положена още през последните месеци от управлението на Бхуто. Афганистан дори гледал на преврата в Пакистан от юли 1977, с който на власт дошъл ген Зия, като на вътрешен въпрос и Кабул се въздържал от коментари относно това събитие. Същевременно ген Зия заел помирителна позиция към пушунските и балоджистанските националистически лидери, които били затворени от режима на Бхуто по обвинение в подбуждане на отцепнически движения, което било сметнато от Афганистан като допълнителна положителна стъпка. През март 1978 президентът Дауд дори предприел визита в Ислямабад, с която започнали преговори за допълнително подобряване на двустранните отношения. Някои историци отбелязали, че по време на тези преговори в Ислямабад Дауд се съгласил да преустанови използването на афганистанска територия от пащунски и балочистански дисиденти срещу пакистанското правителство.

Съществували и известни паралели в самото управление на двете държави. Също като Зия и Дауд се отказал от по-ранните обещания за социална реформа и демократично управление и за сметка на това възприел авторитарен политически модел на управление с цел да запази режима си, като се опитвал да създаде силна централизирана държава основаваща се на всемогъщ президент. Също така законодателната власт в Афганистан била структурирана около една единствена партия – Националната Революционна Партия контролирана от Дауд. Самият Дауд като президент не бил отговорен пред законодателната власт. Друга основна

⁷ Hasan-Askari Rizvi, Prof. Dr., Pakistans Foreign Policy An Overview 1947-2004, www.pildat.org

особеност в управлението на Дауд, по подобие на режима на Зия, била издигането на позицията на армията в политическата структура на страната и подсигуряване нейното участие в политическия живот.

Относно външно-политическата си ориентация от края на 1977 Дауд започнал да се отдалечава от обкръжението на СССР и нарастващото влияние на Иран във вътрешните афери на Афганистан силно обезпокоило правителството в Кремъл. Иран все повече мотивирал политическия елит в Кабул да се сближи със Запада, а освен това иранската разузнавателна агенция започнала да тренира афганистанската тайна полиция. И накрая, търсейки все по-тесни отношения с консервативни мюсюлмански държави, Дауд предприел пътувания до Саудитска Арабия и Египет, които били известни с анти-съветските си настроения по това време. Подобряването на отношенията с Пакистан било следствие именно от влиянието на Иран в Афганистан. От друга страна именно Саудитска Арабия и Иран били най-близките съюзници на Пакистан и посрещнали с радост режима на ген Зиа. Интензивните стратегическите отношения на Пакистан с Иран се дължали не само на взаимните интереси, но също и на зависимостта на двете държави от техния патрон – САЩ. Всички тези фактори мотивирали Кабул да преустанови до известна степен активното насърчаване и подкрепа към пушунския иредентизъм в Пакистан.

С помощта на Индия обаче започнало сформирването на вътрешна опозиция срещу правителството на Дауд в Афганистан, подпомогната и от нарастващото недоволство към диктаторския начин на управление и от западащата икономика. На 27 април 1978 бил извършен преврат от про-съветските крила на PDPA – Каля и Парчам, но не и без помощта на обучени от СССР офицери от афганистанската армия, които по-рано помогнали и на Дауд. Този преврат бил считан от управляващата военна хунта в Пакистан като дирижирано от СССР действие, което застрашавало държавната сигурност. Режимът на Зия не без основание започнал отново да се страхува от възобновяване на „пушунистанския” въпрос, което било засилено от думите на външния министър на Афганистан Hafizullah Amin, който заявил на пакистанския си колега, че новия режим не е свързан по никакъв начин със споразуменията сключени между Пакистан и президента Дауд. Това довело до възобновяване на напрежението между Кабул и Ислямабад.

По същото време, когато започнало да се надига недоволството към управлението на Дауд, ген Зиа взел решение тайно да подкрепя анти-комунистическите ислямски групи в Афганистан още преди нахлуването на СССР през декември 1979. Желанието на PDPA за радикални социални и икономически реформи разпалило значителна опозиция вътре в Афганистан от страна на ислямистки групи, които искали да се запази архаичната и закостеняла социо-икономическа система в страната. Затова пакистанската намеса в Афганистан чрез частичната подкрепа към ислямистки ориентираната опозиция се превърнала в значителен фактор за допълнително засилване на политическата нестабилност в Афганистан. Хиляди консервативни про-ислямистки афганистанци като Gulbuddin Hekmatyar (Hizb-i-Islam), Ahmad Shah Masoud и проф. Burhanuddin Rabbani (Jamiat-i-Islami) се преместили в съседен Пакистан, което увеличило броя на афганистански ислямисти, които вече се намирили в Северозападните погранични

провинции и Балуджистан под патронажа на Пакистанската разузнавателна агенция⁸.

Ситуацията в Афганистан подтикнала ген. Зия да организира и сплоти различните афганистански ислямистки групи в Пакистан в единна политическа и военна сила под пакистански контрол. Той дори им позволил да изграждат партизански и тренировъчни бази на територията на Пакистан особено около спорната линия Дуранд. По този начин Пакистан давал на тези групи международна значимост и легитимност. Освен това тази политика помогнала на военната хунта в Пакистан да придобие легитимност, особено сред мюсюлманските държави, изтъквайки защитата на Исляма.

Тази стратегия имала две основни цели. Не само, че може да възпре афганистанския експанзионизъм като упражнява натиск отвътре, но също така тази религиозна опозиция би имала по-широк отклик в една преобладаващо мюсюлманска страна без косвената териториална заплаха от етническо-националистическата опозиция. Исламабад открива, че като подкрепя афганистанско ислямистко движение, това дава на Пакистан краткосрочна възможност за оказване на влияние върху Дауд, както и дългосрочна карта, ако Афганистан отново започне стратегически да предизвиква своя съсед.

На свой ред афганистанската, индийската и съветската разузнавателни агенции изиграли своята роля като подкрепяли пакистанската терористична група Al-Zulfikar, отговорна за отвлечането на самолет от пакистанските авиолинии през март 1981⁹. Al-Zulfikar била пакистанска организация формирана през 1977 от Mir Murtaza Бхуто, най-големият син на бившия пакистански премиер Зулфикар Али Бхуто, който бил свален от власт с военен преврат от ген Зия. Целта на Al-Zulfikar била за сваляне на военния режим¹⁰. Но от друга страна семейство Бхуто и пакистанският военен диктатор Зия Ул Хак споделяли общ враг в лицето на афганистанското правителство¹¹.

От гледна точка на пакистанското военно разбиране априлския преврат в Кабул променил афганистанското геополитическо положение в Югозападна Азия. Страната вече не представлявала традиционния буфер между СССР и Индийския субконтинент. Военната хунта се страхувала, че територията на Афганистан може да се използва като отправна точка за по-далечна инвазия на Съветския съюз към Пакистан. Оттогава Зия постоянно информирал администрацията на Картър за своите страхове относно Афганистан¹². Основна цел на Пакистан било да подмами колкото може по-бързо САЩ на своя страна следвайки политиката си към Афганистан. Между април и май 1979 пакистанският военен режим усилено се

⁸ "Taliban Will Control Afghanistan With Support From Pakistan, Says Leaked Report". Huffingtonpost.com. Retrieved 2012-12-18

⁹ "START | Terrorist Organization Profile". Start.umd.edu. 2008-03-01. Retrieved 2010-06-21

¹⁰ "START | Terrorist Organization Profile". Start.umd.edu; "Pakistan Knocking at the Nuclear Door". Time. March 30, 1987. Retrieved May 24, 2010

¹¹ Hussain, Rizwan (2005). Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan. Ashgate Pub Ltd. p. 105

¹² Ministry of Information and Broadcasting, Government of Pakistan, Islamabad, Interview of Gen Zia with Richard Reeves of the ABC, 30 June 1984

опитвал да създаде връзки между афганистанската ислямистка опозиция и американското ЦРУ¹³.

Освен това Зия продължил контактите си с Китай като постоянно говорил за загрижеността си относно стабилността в Афганистан. Дясното крило на Китайската Комунистическа Партия и целия политически елит в Пекин смятал близките отношения между СССР и Афганистан като инструмент за увеличаване мощта на СССР в Южна Азия. Така подкрепяната от Китай про-маоистка Shola-e-Javid изострила действията си срещу Кабул и се опитала да спечели маргинализирани афганистански малцинства като хазарите¹⁴. По този начин стратегията на режимът на Зия да си бори с режима в Кабул се подкрепяла мълчаливо от Китай месеци преди мощната намеса на САЩ.

Като проникателен и прагматичен политик Зия следвал двойна стратегия относно ситуацията в Афганистан между 1978 и 1979. От една страна той се стремил да започне преговори с PDPA относно подобряване на двустранните отношения, докато от друга страна той държал границите на Пакистан отворени за опонентите на режима в Кабул. Основната цел на тази стратегия била да попречи на консолидирането на камунистическото правителство в Кабул.

В началото на 1979 редица регионални и международни събития повлияли на ситуацията в Афганистан, които пък мотивирали Зия да увеличи намесата си във вътрешните отношения на страната. Накратко международните политическите условия около Афганистан благоприятствали ислямистката опозиция в страната. Остта Вашингтон-Пекин се превърнала в основна външнополитическа загриженост на съветския елит в Москва. В Иран режимът на Шаха бил свален от ислямското движение на Аятолах Хомейни през януари-февруари 1979.

В същото време желанието на Пакистан за диалог с Афганистан, нарастващата ислямска активност в Иран и алианса между САЩ и Китай силно разтревожили вижданията на Москва за нейната геополитическа сигурност в района. Друга основна причина СССР да пратят военните си сили да спасяват режима на PDPA била именно намесата на Пакистан във вътрешните афери на Афганистан. През Декември 1979 Брежнев, който не желаел да загуби слабото съветско предимство в Афганистан, изпратил Червената армия в Афганистан. Всъщност нахлуването на съветските войски в Афганистан не изненадало нито Зия, нито САЩ. Още на 14 септември 1979 директорът на ЦРУ адмирал Stansfield Turner заявил пред Съвета за Национална Сигурност, че Съветския съюз е на ръба да вземе решение да изпрати свои войски в Афганистан¹⁵.

Интересно е да се отбележи, че режима на PDPA в Афганистан продължил да поддържа посолство в Ислямабад. Нямало и декларации за враждебност от страна на двете държави една към друга. САЩ и режима на Зия обаче не били особено загрижени от външнополитическите правни аномалии, които произлизали от тази ситуация.

¹³ Digital National Security Archives, "Afghanistan: The making of US Policy (1973-1990)"; "Muslim Students Following the Path of the Imam", Documents from the Den of Spies, Vol.28, Tehran, 1983

¹⁴ Interview, Peshawar, 23 August 2000

¹⁵ "Alert Memorandum on USSR-Afghanistan", 9/14/79, Directorate of Intelligence, CIA, Washington DC, declassified 11/18/1999

Безспорно съветската военна интервенция в Афганистан имала дълбоки геополитически последици. Пакистан разглеждал това действие като нарушение на независимостта и суверенитета на съседна, необвързана, мюсюлманска държава. Тъй като отношенията на Пакистан със Съветския съюз често били обтегнати, Пакистан се почувствал застрашен от идеята да се събразява с масивно съветско военно присъствие в района, страхувайки се от пряк военен натиск или по-активна съветската подкрепа на дисидентските елементи в Белуджистан и Северозападните погранични провинции. Пакистан настоявал за оттегляне на съветските войски от Афганистан и подкрепил афганистанските муджахидински групи в опитите им да изтласкат руснаците от страната. Пакистан им позволявал да функционират от негова територия и приютил над 3 милиона афганистански бежанци, които се изсипали в Пакистан в рамките на една година след съветската военна интервенция.

Веднага след нахлуването на СССР в Афганистан Зия председателствал среща, на която била обсъждана бъдещата позиция на Пакистан. Той бил помолен от няколко членове на кабинета да се въздържа от намеса във войната поради много по-добрата военна сила на Съветския съюз. Ген Зия обаче бил идеологически против идеята комунистически режим да поеме властта в някоя съседна страна, и позовавайки се на страха от съветско нашествие в Пакистан, той не скрил намеренията си икономически и/или военно да подпомага афганистанската съпротива на муджахидините. По време на тази среща, генералният директор на Пакистанската разузнавателна агенция генерал-лейтенант Ахтар Abdur Rahman застъпил идеята за тайна операция в Афганистан и въоръжаване на ислямските екстремисти и предложил идеята за прокси война в Афганистан¹⁶. По-късно тази операция се сляла с операция „Циклон”, финансирана от САЩ и ЦРУ.

Войната в Афганистан се оказала повратна точка и в отношенията между Пакистан и САЩ, които се характеризирали с близки политически и икономически връзки през 80-те на 20-ти век. Като цяло по време на военния режим на генерал Зия Ул Хак връзките и отношенията между САЩ и Пакистан били популяризирани и достигнали максималната си точка. Съветската военна интервенция дала повод на САЩ открито да подкрепи афганистанските ислямитски групи, чиято борба сега се превърнала в джихад срещу комунизма в Афганистан. Събитията в Афганистан накарали президента Картър да обяви така наречената Доктрина Картър, според която: „опит на която и да е външна сила да получи контрол върху ройона на Персийския залив ... ще бъде считан за нападение над важните интереси на САЩ и ... ще бъде отговорено с всички възможни средства, включително военна сила”¹⁷. Външнополитическият елит на САЩ считал съветската интервенция като част на съветската стратегия за увеличаване влиянието си на юг към топлите води на Арабско море и петролните полета на Персийския залив. Този страх идвал от британската параноя относно сигурността в Азия датираща още от края на 18 век. Пакистанският военен елит допълнително засилил това възприятие в

¹⁶ Yousaf, PA, Brigadier General (retired) Mohammad (1991). *Silent soldier: the man behind the Afghan jihad* General Akhtar Abdur Rahman. Karachi, Sindh: Jang Publishers, 1991. pp. 106

¹⁷ Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Ashgate Publishing Limited, 2005

администарцията на Рейгън като Зия сръчно манипулирал американските страхове относно плановете на СССР за последващо нахлуване на юг. Освен това Пакистан успешно използвал международни организации като Организацията за Ислямска Конференция (ОИС) и ООН да увеличи симпатиите на международната общност към неговата позиция относно афганистанския въпрос. Това съвпадало с основната политика на САЩ в Близкия Изток за защита на ислямския характер на държавите в региона. Ислямът би могъл да действа като ефективен антидот срещу съветския експанзионизъм.

В началото Зия се опитал да получи някакво правно обвързващо споразумение от САЩ по отношение на пакистанската сигурност, но бързо се отказал от идеята и се насочил към получаване само на военна помощ. САЩ предложили създаването на колективна рамка за сигурността в региона, както и ангажимент за защитата на Пакистан чрез снабдяване със значително количество оръжия и пари. Първоначално Картър предложил на Пакистан 325 милиона щатски долара за период от три години, но ген Зия отхвърли това предложение като заявил, че това са само „фъстъци“¹⁸. Зия хитро изиграл картите си, знаейки, че Картър е на път да отстъпи поста си като президент и че ще може да получи по-добра сделка от идващия на негово място Роналд Рейгън.

След като Рейгън дошъл на власт през 1980, обстановката се променила, благодарение на новите приоритети на президента Рейгън, както и на забележителните ефективни усилия от конгресмена Чарлз Уилсън, подпомагани от Джоан Херинг и началника на отдела по въпросите за Афганистан към ЦРУ Gust Avrakotos. Администрацията на Рейгън фокусирала приоритета на своята външна политика върху отблъскване на СССР посредством засилване на връзките с Китай и арабските държави, а Пакистан бил важна част от този план като алтернатива на падналия режим в Иран, който досега бил основен стълб на американския план за сигурност в региона. Така ген Зия се озовал в положение да изисква милиарди долари в помощ за муджахидините от западните държави.

Впоследствие били договорени два пакета за икономическа и военна помощ. Пакетът за първите шест години (1981-1987) бил в размер на 3,2 млрд. щатски долара и бил насочен към подпомагане на Пакистан за справяне с повишената заплахата на сигурността в региона и неговите потребности от гледна точка на икономическото развитие. Втория шестгодишен пакет от помощи (1987-1993) бил в размер на 4,2 милиарда щатски долара. От тях 2.28 милиарда долара били отпуснати за икономическа помощ под формата на безвъзмездни средства или заем. Останалата част била под формата на кредити за военни покупки. Като цяло и Зия, и неговия предшественик Бхуто, се водили от своето особено чувство на уязвимост и се опитвали да получат краткосрочна полза от военната помощ напълно забравили за дългосрочните последици. Фикс идията за получаване на военно оборудване като психологически тласък, което да се използва като символ

¹⁸ Hamid Hussain. "Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations". Hamid Hussain, Defence Journal of Pakistan. Hamid Hussain, Defence Journal of Pakistan. Retrieved 12 February 2012.

на ангажимента на САЩ в Пакистан срещу Индия, взел предимство пред по-сложните и трудни въпроси¹⁹.

Важно е да се отбележи обаче, че в рамките на това тясно сътрудничество относно Афганистан, САЩ омаловажили въпроса за ядрената програма на Пакистан и не обърнали внимание на напредъка на страната в областта на ядрената енергетика, единствено за да се запази участието на Пакистан във войната в Афганистан. Силната антисъветска политика на Рейгън надделяла над тревогите на лобито за неразпространение на ядрено оръжие. В действителност, американската администрация дори се превърнала в говорител на Пакистан по отношение на ядрения въпрос²⁰.

По принцип още през първите няколко години от независимостта на Пакистан, САЩ вече били наясно с важноста на Пакистан в региона, но нямали конкретни планове към Пакистан. От страна на Пакистан, държавата продължава търсенето за военна помощ от американците, но не съществувала организирана, координирана и институционална тактика за следване на тази цел, нито пък какъвто и да е опит да се изследва процеса на вземане на решения в САЩ, което да улесни действията на пакистанските политици. Американците обаче били достатъчно умни, за да се възползват от посредствените пакистански ръководства и те щели да използват това, за да постигнат максимална полза в бъдещите преговори²¹. Дори след като САЩ вече били решили ролята на Пакистан в защитата на региона и възпирането на комунизма, именно представители на въоръжените сили на Пакистан, а не политическото ръководство, били разглеждани като най-уместните потенциални партньори, поради това че единствено армията разполагала с някаква организирана структура²². САЩ гледали на Пакистан единствено от военна гледна точка, с чиято помощ да бъдат защитени интересите на САЩ в Югозападна Азия и Близкия Изток, но не и срещу Индия, както се надявали в Пакистан. Като евентуален съюзник на САЩ, Пакистан показал изкусителна картина на мощ и сила - потенциална и действителна²³. Пакистанският военен елит виждал сътрудничеството със САЩ като кратък и бърз начин за модернизация на въоръжените си сили, но не успял да защити дългосрочния стратегически интерес на Пакистан. Факт е, че САЩ следвали своя национален интерес, докато посредственото пакистанско военно ръководство повече се замозалгвало, отколкото да планира и пази националните интереси на страната²⁴.

Но съюзът със Запада не бил безплатен. От една страна, съюзът укрепил позициите на не-представителните сегменти от управлението – военните и

¹⁹ Hamid Hussain. "Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations". Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Retrieved 12 February 2012

²⁰ Hamid Hussain. "Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations". Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Retrieved 12 February 2012

²¹ Hamid Hussain, Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations; <http://www.defencejournal.com/2002/june/loveaffair.htm>

²² Hamid Hussain, Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations; <http://www.defencejournal.com/2002/june/loveaffair.htm>

²³ 15US News &World Report. November 13, 1953

²⁴ Hasan-Askari Rizvi, Prof. Dr., Pakistans Foreign Policy An Overview 1947-2004, www.pildat.org

бюрократията – в сравнение с представителните сегменти като партиите и политиките. Откривайки директен канал за сътрудничество със суперсила, въоръжените сили ефективно прескочили бюджетните неудобствата, които били единственият най-важен фактор за ефективен граждански контрол върху въоръжените сили²⁵. От друга страна, била жертвана досегашната независима външна политика на Пакистан.

В крайна сметка Пакистанската разузнавателна агенция (ISI) и американското ЦРУ започнали операция „Циклон“ за осуетяване на комунистическия режим в Афганистан, която включвала осигуряване на оръжия, военно обучение и финансова подкрепа на афганистанските групи за съпротива, включително доброволци от арабските държави²⁶. Това се превърнало в най-голямата тайна операция в историята, с помощта на която Пакистан въоръжил хиляди анти-съветски бойци в Афганистан. ЦРУ координирало доставката на оръжия за муджахедините както и военно им обучение, докато пакистанската разузнавателна агенция контролирала тяхното дистрибутиране и транспорт до военните зони.

ЦРУ помогнало на Пакистанската разузнавателна агенция да изгради тайни училища в Северозападните погранични провинции и Балуджистан за обучаване на афганистанските ислямисти на техники за водене на партизански и саботьорски военни действия. ЦРУ дало на агенцията свобода на действие относно избора кои групи да подпомага за оказване на най-голяма вреда на СССР в Афганистан. По този начин ЦРУ игнорирало и подценило ролята на Пакистанската разузнавателна агенция относно канализирането на огромно количество оръжие и ресурси към про-пакистански настроени пушунски ислямски фундаменталисти. Иначе пакистанските военни избрали тези групи, които щели да останат подвластни на Пакистан и да помагат за неговите дългосрочни планове и цели в региона. Подкрепата на Пакистан към джихада в Афганистан официално била отречена и цялата програма останала тайна, въпреки че била известна на цялата международна общност.

Пакистанската разузнавателна агенция отказала да признае всяка афганистанска съпротивителна група, която няма религиозна идеология. Нито Пушунската Националистическа Афганистанска Военна Партия, нито членовете на афганистанската кралска фамилия били способни да оперират легално на пакистанска територия. Пакистанската разузнавателна агенция признала единствено 7 съпротивителни групи, но настоява да контактува директно и по отделно с всяка една от тях, за да може да упражнява най-ефективно своето влияние върху тях. Така пакистанското разузнаване било способно да подкрепя угодните фракции измежду конкуриращите се съпротивителни сили. Пакистанската разузнавателна агенция подкрепяла най-вече Хекматяр, основно защото той подкрепял спонсорираните от Пакистан бунтовници в Кашмир. Масуд, най-ефективният муджахедински командир, но за сметка на това таджик, получил само 8 ракети Стингър. Вашингтон гласувал пари за помощ на муджахедините само още една година след оттеглянето на Съветския съюз, но саудитските и

²⁵ <http://www.defencejournal.com/2002/june/loveaffair.htm>

²⁶ Hasan-Askari Rizvi, Prof. Dr., Pakistans Foreign Policy An Overview 1947-2004, www.pildat.org

кувейтски долари продължават да текат, повечето от които отивали отново за Хекматяр и други уахабистки командири.

САЩ изпратили оръжие за муджахедините на стойност 5 милиарда щатски долара в периода 1986 – 1990, а саудитската финансова подкрепа относно покупката на оръжие, според Muhammad Yousaf, била равна на тази на американците²⁷. В допълнение към тайните и открити финансови операции на някои западни и арабски правителствени агенции за муджахедините, множество частни агенции и учреждения отворили офиси в Пакистан след интервенцията на СССР с цел да помогнат на освобождението на Афганистан. Саудитците били най-активни в отварянето на техни правителствени и неправителствени организации в Северозападните погранични провинции и Балуджистан²⁸. Офиси на саудитския Червен полумесец били отворени през 1980. От 1981 до 1985 саудитския Relief Committee, кувейтския Червен полумесец и Islamic Relief Agency на иначе бедния Судан започнали да функционират в Пешавар. Саудитска Арабия и други страни от залива спонсорирали множество неправителствени организации (НПО) като Islamic Dawa Committee и Al Madina Institute. Тези НПО-та се концентрирали върху налагане на религиозното обучение на афганистанските бежанци. Дори през 1984 Осама бин Ладен отворил Services Office for the Mujahedeen в Пешавар не без помощта на шефа на саудитското разузнаване принц Turki bin Faysal bin Abdul Aziz и Пакистанската разузнавателна агенция²⁹. Скоро и други арабски муджахедински агенции като Офиса за Възстановяване на Афганистан спонсориран от крал Фахд и Центъра за Обучение на египтянина Shaikh Fathi Al Refai отворили свои офиси в Пешавар. Исламските НПО-та със завидната помощ на техните правителства развили връзки с пакистански и афганистански ислямски партии и групировки. В последствие всичко това подпомогнало процеса на ислямизация в Пакистан превеждан от ген Зия.

Съветското нахлуване в Афганистан оказало изключително важно влияние и върху вътрешно-политическото положение в Пакистан като дало допълнителен повод на непопулярната военна диктатура в страната да се задържи на власт, която тя ефективно използвала. Преди нахлуването на СССР Зия бил изправен пред нарастващи икономически проблеми и увеличаваща се вътрешна политическа опозиция. Той многократно забавял провеждането на национални избори, забранил всички политически партии и наложил стриктна държавна цензура. Освен това Зия бил многократно критикуван от международната общност за неспазването и погазването на човешките права. Но сега американското правителство било задължено да подкрепи военната диктатура в Пакистан чрез огромни парични и оръжейни доставки, за да може да преследва своите глобални интереси. И Зия напълно се възползвал от тази отдала му се възможност като използвал огромните икономически и финансови помощи, за да заздрави военната хватка над пакистанската политика и да създаде широка мрежа от сунитски ислямистки групи

²⁷ Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Ashgate Publishing Limited, 2005

²⁸ Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Ashgate Publishing Limited, 2005

²⁹ Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, Ashgate Publishing Limited, 2005

в Пакистан, които служели на властта като инструмент за потискане на демократичното развитие в страната. Военната хунта в страната дори създава общоислямско военно движение, което трябвало да служи на дългосрочните стратегически цели на Пакистан в Южна и Югозападна Азия. Думите „армия” и „ислям” станали синоними за запазване на пакистанския национален интегритет. Зия гледал на себе си като на богобелязан да запази пакистанската ислямска идентичност³⁰. Международното положение на Зия също значително се подобрило след декларацията му за борба срещу съветските нашественици.

С идването на власт на Михаил Горбачов в СССР настъпил и нов преломен момент във войната в Афганистан. СССР все повече започнали да променят външната си политика към помирение със САЩ и отдръпване от Афганистан, което протичало с паралелното засилване на американската помощ за муджахедините. Освен това сътрудничеството между САЩ от една страна и Пакистан и Китай от друга, също се засилвало. Основната цел на Зия обаче продължавала да се върти около нуждата за издигането на про-пакистанско правителство в Кабул. Зия открито представил това твърдение пред американските медии: „Ние си заслужихме правото да имаме приятелско правителство в Кабул. Ние няма да позволим да бъде както преди с влиянието и претенциите на Индия и СССР към наши територии. Това ще бъде истинска ислямска държава, част от общото ислямско възраждане, което един ден ще спечели победа за мюсюлманите в СССР, ще видите”³¹.

Последиците от конфликта в Афганистан и политиката на ген Зия в този период се оказали изключително важни за бъдещото развитие както на Пакистан, така и на целия регион. Във вътрешно-политически план тази война помогнала на Зия да заздрави властта на военното си правителство, както и да получи международна легитимност и признание най-вече от мюсюлманските държави, които започнали да гледат на него като на защитник на Исляма. В дългосрочен план обаче тази война имала катастрофални последици върху Пакистан и най-вече върху обикновеното население.

Проблемите след отдръпването на СССР от Афганистан, особено вътрешно-афганистанското разрешаване на проблема, имали отрицателен ефект върху бежанския въпрос. Неуспехът да се разрешат тези проблеми разубедили базираните в Пакистан бежанци да се върнат в Афганистан и станало кристално ясно, че Пакистан ще продължи да им бъде домакин за дълго време. След изтеглянето на съветските войски от Афганистан САЩ изместили интереса си от региона и Пакистан останал сам да се справя с вътрешно-афганистанския конфликт и просъветското правителство в Кабул. САЩ също така намалили помощта си към афганистанските бежанци в Пакистан. През октомври 1990 президентът на САЩ Джордж Буш (старши) отказал да удостовери, че Пакистан не притежава ядрено взривно устройство, което довело до налагането на санкции срещу Пакистан от международната общност. Това засегнало втория пакет помощи, предложени през 1987 и прекратило икономическата помощ и военни продажби на Пакистан.

³⁰ Directorate of Intelligence (CIA), “The Implications of the Dissolution of the Civilian Government”, 6/15/1988, p.6

³¹ Rizwan Hussain, Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan, Ashgate Publishing Limited, 2005

Война в Афганистан оставила дълбоки отпечатьци в обществото не само на Пакистан, но и на Афганистан със заплахата от разпространението на т.нар. култура „Калашников“ в цялата страна³². Смята се, че в момента има около 20 милиона огнестрелни оръжия в Пакистан, който има население от около 175 милиона (към юли 2010), т.е. почти всеки девети човек има огнестрелно оръжие³³. Възходът на незаконната търговия с наркотици и разпространението ѝ в Пакистан и останалата част от света се увеличила значително по време на съветско-афганистанската война. Жадни за пари, с които да се купуват оръжия, различните елементи на анти-комунистическата съпротива се обърнали към търговията с наркотици. Това винаги било толерирано, ако не и прощавано от американските спонсори и ЦРУ³⁴.

Най-важната последица, която се наблюдава във връзка с конфликта в Афганистан е, че между 1982 и 1992 около 35 000 мюсюлмански радикали от 40 ислямски страни се включили в афганистанската война. В допълнение десетки хиляди се записват да учат в пакистанските медресета. В крайна сметка вероятно повече от 100 000 чуждестранни мюсюлмански радикали били директно повлияни от афганистанския джихад. По-голямата част от тези джихадисти останали в района и продължили да го дестабилизираат. Две анти-съветски групи в Афганистан по-късно се превърнали в джихадистки движения в лицето на талибаните и Ал Кайда. Трансформираните в джихадисти въоръжени групировки на ген Зиа допълнително шокирали Пакистан, който се изправил пред невиджана преди вълна от самоубийствени атентати в периода от 2007 до 2012, които довели до повече от 30 000 цивилни жертви в страната³⁵.

³² Alex Constantine, [Pakistan's Kalashnikov Culture and the CIA-ISI-Saudi Axis](#)

³³ [Guns in Pakistan](#)

³⁴ Richard McGill Murphy, [The Afghanistan Drug Trade](#), Forbes.com, 16 October 1997

³⁵ International Crisis Group Report 2012

Исползвана литература:

- Abdul Hai Habibi, alamahabibi.com, 1969, Retrieved 2010-10-24
- "Alert Memorandum on USSR-Afghanistan", 9/14/79, Directorate of Intelligence, CIA, Washington DC, declassified 11/18/1999
- Alex Constantine, [Pakistan's Kalashnikov Culture and the CIA-ISI-Saudi Axis](#)
- Digital National Security Archives, "Afghanistan: The making of US Policy (1973-1990)"
- Directorate of Intelligence (CIA), "The Implications of the Dissolution of the Civilian Government", 6/15/1988
- Grare, Frédéric (2006). "Carnegie Papers - Pakistan-Afghanistan Relations in the Post-9/11 Era". carnegieendowment.org. Retrieved 2010-09-03
- Hamid Hussain. "Tale of a love affair that never was: United States-Pakistan Defence Relations". Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Hamid Hussain , Defence Journal of Pakistan. Retrieved 12 February 2012, <http://www.defencejournal.com/2002/june/loveaffair.htm>
- Hasan-Askari Rizvi, Prof. Dr., Pakistans Foreign Policy An Overview 1947-2004, www.pildat.org
- International Crisis Group Report 2012
- Interview, Peshawar, 23 August 2000
- Ministry of Information and Broadcasting, Government of Pakistan, Islamabad, Interview of Gen Zia with Richard Reeves of the ABC, 30 June 1984
- "Muslim Students Following the Path of the Imam", Documents form the Den of Spies, Vol.28, Tehran, 1983
- Muzhary, Fazal (October 28, 2010). "Landmark trade pact inked with Pakistan". Kabul, Afghanistan: Pajhwok Afghan News (PAN). Retrieved 2010-10-28
- Nath, Samir, Dictionary of Vedanta. Sarup & Sons, 2002, Retrieved 2010-09-10; "Afghan and Afghanistan"
- "Reinforcing the Mujahideen: Origins of Jihadi Manpower". The Jamestown Foundation. May 9, 2006. Retrieved 2012-12-19
- Richard McGill Murphy, [The Afghanistan Drug Trade](#), Forbes.com, 16 October 1997
- Rizwan Hussain, Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan, Ashgate Publishing Limited, 2005
- "Taliban Will Control Afghanistan With Support From Pakistan, Says Leaked Report". Huffingtonpost.com. Retrieved 2012-12-18
- "START|Terrorist Organization Profile". Start.umd.edu; "Pakistan Knocking at the Nuclear Door". Time. March 30, 1987. Retrieved May 24, 2010
- "START|Terrorist Organization Profile". Start.umd.edu. 2008-03-01. Retrieved 2010-06-21
- United States Government. "History of Foreign policy of Pakistan". United States Government. US country studies. Retrieved 19 November 2012
- US News & World Report. November 13, 1953
- Yousaf, PA, Brigadier General Mohammad, "Silent soldier: the man behind the Afghan jihad General Akhtar Abdur Rahman", Karachi, Sindh: Jang Publishers, 1991

Интернет асйгове:

- [Guns in Pakistan](#)
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-15154497>
- <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2052894/Afghanistan-leader-Hamid-Karzai-Pakistan-war-US.html>
- <http://tribune.com.pk/story/312794/what-does-pakistan-want-in-afghanistan-3/>
- <http://www.defencejournal.com/2002/june/loveaffair.htm>